

ТЕОРІЯ І МЕТОДИКА ПРОФЕСІЙНОЇ ОСВІТИ

УДК (378.147: (376.011.3-051:331.45))-047.44 (045)

DOI <https://doi.org/10.5281/zenodo.15349139>

Формування готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) у ЗВО: аналіз та перспективи

Новіков Олександр Анатолійович

аспірант кафедри професійної освіти, Університет Григорія Сковороди в

Переяславі, 08401, м. Переяслав, Україна,

<https://orcid.org/0009-0008-2008-9993>

***Анотація.** Сьогодні суттєво змінилася картина світу, що зумовило необхідність адаптації майбутніх педагогів до нових соціально-економічних, виробничих та психологічних умов, спричинило соціальну та економічну дестабілізацію особистості, зруйнувало почуття безпеки життя. Саме тому, майбутні педагоги професійного навчання мають бути готові до вирішення ситуацій екстремальних умов, що обумовлені потребами ринку праці, особливо у галузях безпеки, і які потребують психологічної готовності, оволодіння вміннями регуляції й саморегуляції поведінки на основі розробки й впровадження нових інноваційних рішень.*

***Метою статті** є аналіз поточного стану професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) у закладах вищої освіти (ЗВО), виявлення основних проблем та визначення перспектив удосконалення цього процесу.*

***Методи.** Вибір методів дослідження зумовлений метою статті й предметом дослідження, зокрема застосовано теоретичні методи (аналіз, синтез, узагальнення, класифікація), а також системний підхід до аналізу праць*

з проблем формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до професійної діяльності.

Результати. *Феномен готовності до професійної діяльності як інтегральна якість особистості обумовлюється характером професійної діяльності та охоплює функціональний і особистісний рівень. Формування цього складного багатокомпонентного утворення відбувається в процесі оволодіння формами професійної активності та взаємодії в процесі навчання; утворенням системи зворотного зв'язку від студента до викладача; створенням умов для самореалізації та продуктивної професійної діяльності.*

Висновки. *Реалізація всіх компонентів готовності майбутнього педагога професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності можлива за умови системного підходу. Розроблена автором модель формування готовності демонструє основні підходи і шляхи вирішення проблеми.*

Ключові слова: *професійне навчання, готовність до професійної діяльності, формування готовності, компоненти готовності.*

Formation of Readiness for Professional Activity of Future Vocational Educators (Occupational Health and Safety) in Higher Education Institutions: Analysis and Prospects

Oleksandr Novikov

postgraduate student of the Department of Professional Education, Hryhorii

Skovoroda University in Pereiaslav,

08401, Pereiaslav, Kyiv region, Ukraine,

<https://orcid.org/0009-0008-2008-9993>

Abstract. *Today, the picture of the world has changed significantly, which has necessitated the adaptation of future teachers to new socio-economic, industrial and psychological conditions, caused social and economic destabilization of the individual,*

and destroyed the sense of security of life. That is why future vocational teachers should be prepared to deal with situations of extreme conditions caused by the needs of the labor market, especially in the field of security, and which require psychological readiness, mastering the skills of regulation and self-regulation of behavior through the development and implementation of new innovative solutions.

The purpose of the article is to analyze the current state of professional training of future vocational teachers (occupational safety and health) in higher education institutions (HEIs), to identify the main problems and to determine the prospects for improving this process.

Methods. The choice of research methods is determined by the purpose of the article and the subject of the study, in particular, theoretical methods (analysis, synthesis, generalization, classification), as well as a systematic approach to the analysis of works on the problems of forming the readiness of future vocational teachers for professional activity.

Results. The phenomenon of readiness for professional activity as an integral quality of personality is determined by the nature of professional activity and covers the functional and personal levels. The formation of this complex multicomponent formation occurs in the process of mastering the forms of professional activity and interaction in the learning process; the formation of a feedback system from student to teacher; creating conditions for self-realization and productive professional activity.

Conclusions. The implementation of all components of the future vocational teacher's readiness (occupational safety and health) for professional activity is possible with a systematic approach. The model of readiness formation developed by the author demonstrates the main approaches and ways to solve the problem.

Keywords: vocational training, readiness for professional activity, formation of readiness, components of readiness.

Постановка проблеми. Пріоритетним напрямком сучасної вищої освіти України є якісна професійна підготовка фахівців у галузі охорони праці. Саме

належний рівень організації охорони праці на підприємстві чи установі є запорукою забезпечення належних умов праці, життя, здоров'я та працездатності людини у процесі трудової діяльності. На основі аналізу науково-педагогічних джерел визначити суть поняття «готовність майбутніх педагогів професійного навчання до професійної діяльності в галузі охорони праці», охарактеризувати компоненти готовності майбутніх фахівців у професійній діяльності у ЗВО.

Головним завданням, що постає перед професійною освітою на сучасному етапі інтенсивного розвитку суспільства, є заміна викладацької парадигми (тобто передачі інформації) на парадигму навчання (формування компетентності).

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Питання формування готовності до професійної діяльності розглядаються в багатьох дослідженнях учених (філософів, соціологів, психологів, педагогів). Дослідження феномену готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання охоплює різні аспекти: формування професійної мобільності майбутніх педагогів (Лук'янова Л., Малишевський О. [8]); управлінської компетентності (Левицька Л. [7], Олексієнко О. [11]); готовності до навчально-пізнавальної діяльності (Шапаренко Х. [15]); до професійної адаптації (Хуртенко О. [14], Якимчук І., Мойсеюк Н. [9]) та ін. Окремі праці присвячені різним аспектам професійної підготовки фахівців з охорони праці (Вайнтрауб М. [2], Дембіцька С. [3], Кучерявий О. [6], Сапожніков С. [13]) та ін.

Водночас, умови формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності в сучасних умовах соціальних трансформацій, готовності працівників до змін характеру праці, на наш погляд, висвітлені недостатньо.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми. В процесі формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання до професійної діяльності відбувається трансформація мотивації та ціннісних орієнтацій особистості майбутнього педагога. Вирішення проблеми професійно-цифрової готовності, розширення інноваційного інструментарію потребує

процесу моделювання готовності майбутніх педагогів, зокрема в галузі охорони праці, потребує цільової розробки авторських курсів з ігровими ситуаціями і прийомами на основі використання засобів цифровізації; впровадження інтерактивних методів навчання, таких як кейс-стаді, рольові ігри, тренінги, для активізації навчального процесу та формування їх практичних навичок.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). У переважній більшості сучасних виробництв саме з такою частотою відбувається радикальне оновлення професійних знань, конкурентоспроможні великі підприємства промисловості, які потребують постійного впровадження нової техніки та сучасних технологій, тому вимагають постійної готовності працівників до змін характеру праці й самих професій, зростання загальноосвітнього та технічного рівнів, самоосвіти та самовдосконалення.

Мета статті є здійснення аналізу поточного стану професійної підготовки майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) у закладах вищої освіти (ЗВО), виявлення та аналіз основних проблем та визначення перспективи удосконалення цього процесу.

Виклад основного матеріалу дослідження. Аналіз досліджень, присвячених феномену готовності до професійної діяльності, показує розмаїтість підходів до трактування цього поняття, які зводяться насамперед до її розуміння як найважливішої умови виконання професійної діяльності. Мова йде про наявність у майбутніх педагогів професійного навчання якісно нового рівня готовності до професійної діяльності.

Вчені трактують цей феномен як стійке, інтегральне утворення особистості, яке включає низку компонентів, адекватних вимогам змісту та умов діяльності, які у своїй сукупності дають можливість суб'єкту більш-менш успішно її здійснювати [6]. При цьому актуалізується готовність на особистісному рівні як сформованість індивідуальних характеристик і якостей, обумовлених характером майбутньої професійної діяльності.

Проаналізувавши погляди науковців на сутність феномену готовності, його психолого-педагогічного змісту ми дійшли висновку, що готовність до професійної діяльності визначається як інтегративна характеристика особистості, яка складається з психологічної, мотиваційної, соціальної, інтелектуальної та емоційно-вольової готовності. Реалізація цих сутнісних характеристик передбачає оволодіння процесуальною складовою діяльності, наявністю системної сукупності професійних якостей, необхідних і достатніх для успішної самостійної професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання (рис.1).

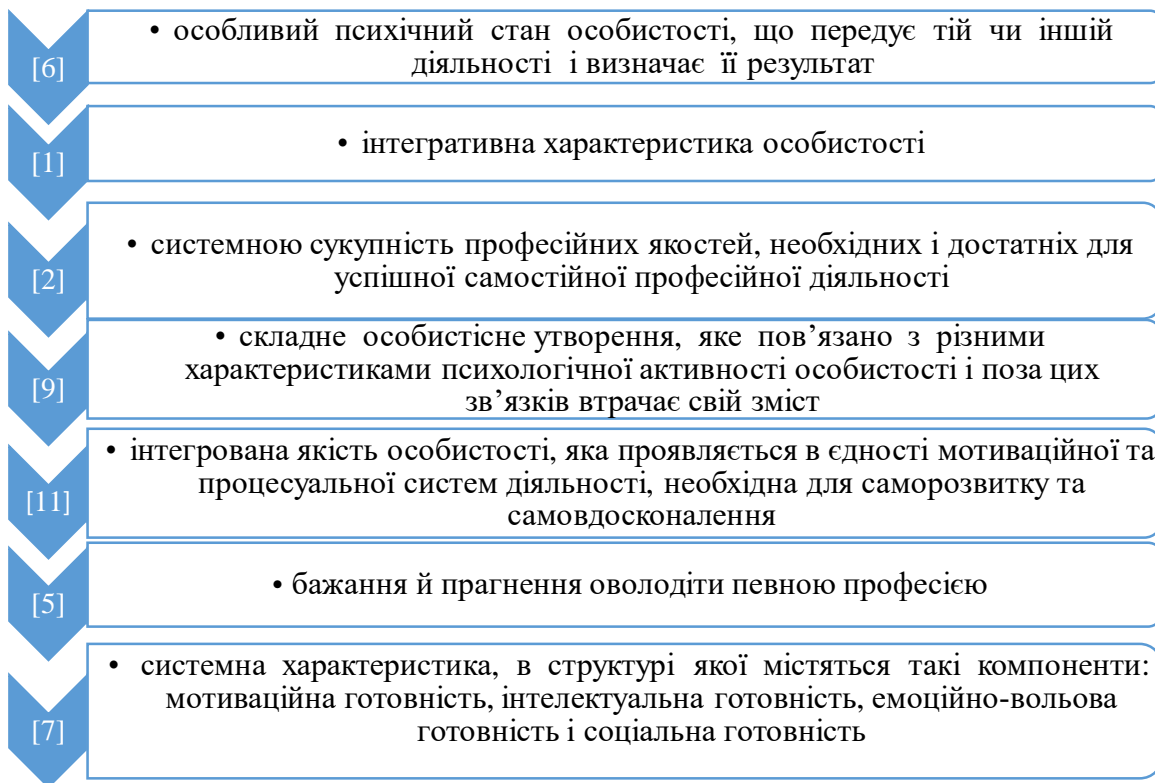

Рис.1 – Визначення психолого-педагогічного змісту поняття «готовність»

Формування й реалізація вищезазначених складових готовності вимагає, на думку Лук'янової Л.Б. «забезпечення всебічної соціалізації та ефективної адаптації майбутніх випускників до соціально-економічних умов оновленого суспільства» [8]. Увагу сучасних дослідників звернено на підготовку фахівців,

здатних реалізувати свої вміння в нових умовах життя, у ситуаціях швидких змін, а також наявністю у них якісно нового рівня готовності до професійної діяльності [15].

Готовність, на думку дослідників, є складним особистісним утворенням, багатоплановою і багаторівневою системою якостей, властивостей, що у своїй сукупності дозволяють суб'єкту успішно здійснювати професійну діяльність [2; 7].

Вчені розглядають готовність до професійної діяльності як: сукупність якостей особистості, які забезпечують успішне виконання професійних функцій [3]; систему інтеграційних якостей, властивостей, знань, навичок особистості, усвідомлення високої ролі соціальної відповідальності, прагнення активно виконувати професійну задачу, установку на реалізацію знань, вмінь та якостей особистості педагога [1]; формування морально-психологічних якостей особистості, які визначають ставлення до професійної діяльності та забезпечують успішне її виконання [11].

Розглядаючи готовність до педагогічної діяльності як результат позитивного ставлення до професії, системою мотивів до цієї діяльності про її сформованість свідчать такі ознаки: позитивне ставлення до педагогічної діяльності; професійно-педагогічна спрямованість особистості; наявність психолого-педагогічних здібностей; система психолого-педагогічних знань, умінь і навичок; моральні риси особистості; самостійність і творчість у розв'язанні професійних завдань [12].

Вчені акцентують на важливості загальної готовності до професійної діяльності, розуміючи її як психологічну й фізичну. При цьому, вчені зауважують, що професійна готовність «може бути як тривалою (професійна підготовленість), так і короткочасною» [14].

Проаналізувавши основні підходи до визначення змісту поняття готовність до професійної діяльності, ми дійшли висновку про те, що вона передбачає

сукупність знань, вмінь та навичок, професійно важливих якостей особистості; розуміється як певний функціональний стан, що сприяє успішній діяльності [11].

Виходячи з проблеми формування готовності до професійної діяльності в галузі охорони праці маємо зазначити, що потребують більш детальної уваги до процесу формування мотивації до майбутньої професійної діяльності фахівці даного профілю, а саме інспектор з охорони праці, інженер з охорони праці, інженер з техногенно-екологічної безпеки, страховий експерт з охорони праці, експерт з умов праці, начальник відділу охорони праці та ін.

Постанова КМ України від 12 грудня 2018 р. № 989-р Київ «Про схвалення Концепції реформування системи управління охороною праці в Україні та затвердження плану заходів щодо її реалізації», передбачає перехід від підходу, заснованого переважно на охороні праці, до більш цілісного підходу. Йдеться про інтеграцію безпеки праці з гігієною праці; активну позицію щодо практичної реалізації принципу пріоритетності охорони життя та здоров'я працівників [5].

Авторський погляд на трактування досліджуваного поняття та його структурних компонентів (мотиваційно-ціннісного, інформаційно-пізнавального, організаційно-діяльнісного, емоційно-вольового, рефлексивно-оцінного) лягли в основу розробленої моделі формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності.

Мотиваційно-ціннісний компонент (професійні значимі потреби, інтереси та мотиви професійної діяльності) вважаємо динамічною системою професійних мотивів, яка полягає в усвідомленні необхідності пошуку і застосуванні таких форм та методів педагогічної діяльності, які були б оптимальними.

Інформаційно-пізнавальний компонент передбачає знання та уявлення про зміст професії і вимоги до професійних ролей, засоби вирішення професійних завдань, самооцінка професійної підготовленості).

Емоційно-вольовий компонент (почуття відповідальності за результати діяльності, самоконтроль, уміння керувати діями як складовими процесу виконання професійних обов'язків).

Операційно-діяльнісний компонент (мобілізація та актуалізація професійних знань, умінь і навичок, адаптація до вимог професійних ролей і умов діяльності).

У даному контексті важливим є:

-включення студентів до активного процесу пізнання і суттєвого впливу на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову, та психофізіологічну сфери їх особистості, забезпечуючи тим самим їх професійне становлення професійної підготовки і підвищення кваліфікації працівників з питань охорони праці.

-впровадження інформаційних та інноваційних педагогічних технологій, що сприяли б забезпеченню якості психолого-педагогічної підготовки майбутніх фахівців та відповідали б сучасним вимогам держави та суспільства, освітньої галузі зокрема до особистості майбутнього педагога, його професійних якостей.

Модель враховує сучасні методологічні підходи, потребу модернізації змісту, методів і технологій навчання, що забезпечує їх постійне оновлення, гнучке структурування, поєднання традиційних та інтерактивних технологій. Важливо використання професійно-орієнтованих методик, в процесі реалізації яких розвиваються вміння побачити і проаналізувати небезпечну ситуацію, використання ефективних прийомів і способів запобігання різним небезпекам.

Автором визначена сутність готовності до професійної діяльності як цілісне, інтегральне особистісне утворення, що має складну багатокomпонентну структуру, і включає в себе психофізіологічні риси, особистісні якості, знання, вміння, навички, мотиваційну спрямованість, що відповідають вимогам конкретного виду професійної діяльності.

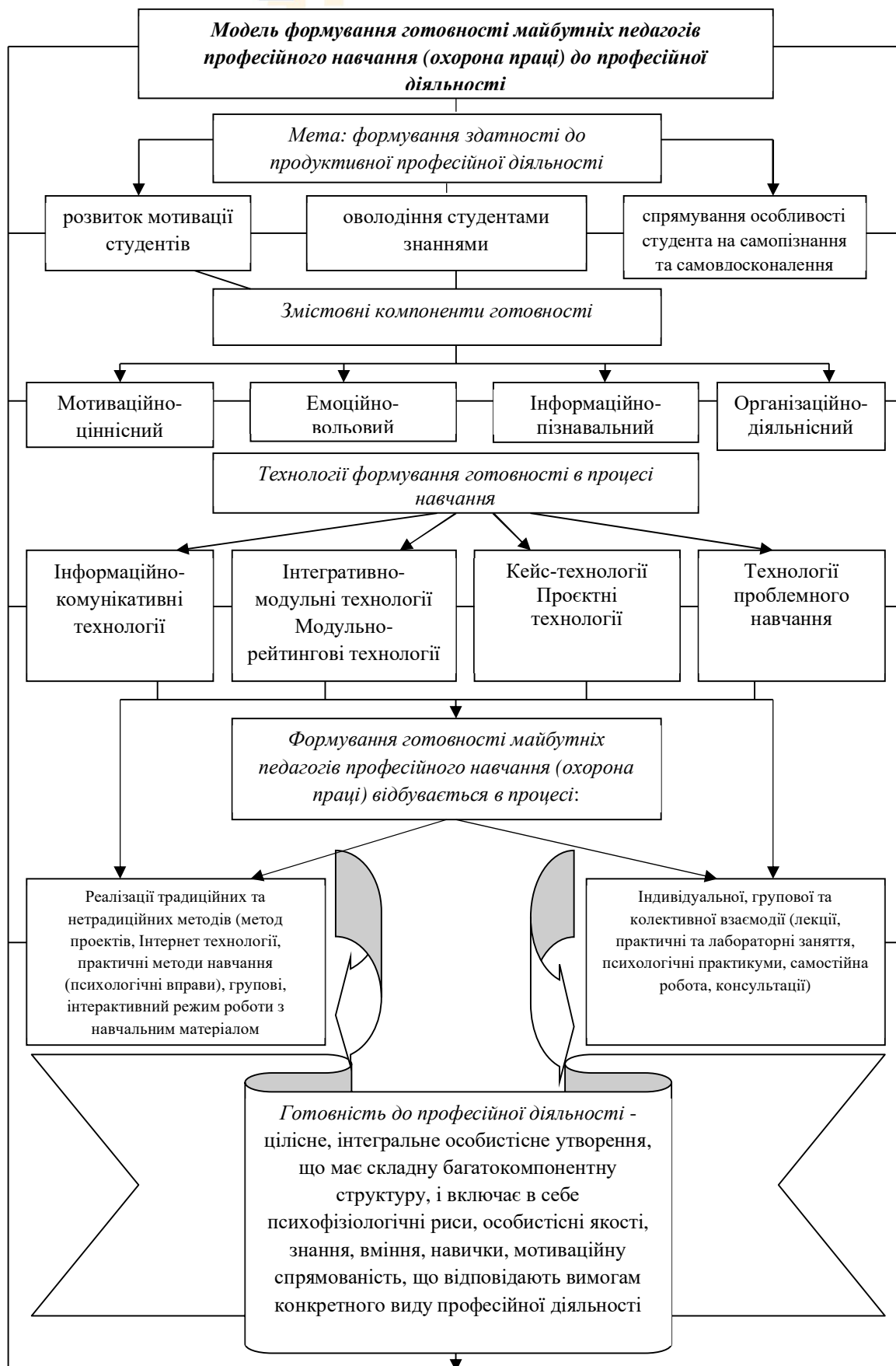

Рис. 2 – Структурно-функціональна модель формування готовності майбутніх педагогів професійного навчання (охорона праці) до професійної діяльності (розробка автора)

Саме у процесі оволодіння видом діяльності формується працезохоронний світогляд професійної діяльності майбутнього педагога професійного навчання, включаються механізми мотивації до майбутньої професійної діяльності.

Результати дослідження мають теоретичну та практичну цінність, сприяючи розвитку сучасної професійної освіти, підвищенню якості педагогічної діяльності та підготовки викладачів, здатних до ефективного впровадження інновацій у навчальний процес.

Висновки. Формування готовності до професійної діяльності майбутніх педагогів професійного навчання передбачає вплив на мотиваційну, пізнавальну, емоційно-вольову та психофізіологічну сферу на основі формування їх професійного досвіду. Це дозволить подолати вузьку спеціалізацію, розвивати вміння діалогічної взаємодії. Важливим аспектом є формування здатності до самостійного навчання та професійного розвитку, адже сфера охорони праці постійно змінюється та потребує постійного оновлення знань.

Список використаних джерел

1. Барбінова, А. (2021). Структура готовності вчителів до професійної діяльності в умовах інклюзії. *Український Педагогічний журнал*, (1), 58–64. <https://doi.org/10.32405/2411-1317-2021-1-58-64>

2. Вайнтрауб, М.А. (2019). Професійна підготовка фахівців з охорони праці у галузі освіти. *Актуальні питання гуманітарних наук*. Вип. 25. С. 187–191.

3. Дембіцька, С.В., Кобилянський, О.В., Пугач, С.С. (2020). Особливості підготовки до працезохоронної професійної діяльності майбутніх фахівців технічних спеціальностей // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 58. Київ–Вінниця: ДОВ «Вінниця». С. 117–124.

4. Європейське агентство з безпеки та гігієни праці (EU-OSHA) // <https://visualisation.osha.europa.eu/osh-barometer/accidents-diseases-well-being/health-perception>

5. КОНЦЕПЦІЯ реформування системи управління охороною праці в Україні // <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/989-2018-%D1%80#n8>
6. Кучерявий, О.Г. (2021). Професійний і особистісний розвиток сучасного вчителя : монографія. Кропивницький : Імекс-ЛТД. 329 с.
7. Левицька, Л. (2021). Формування управлінської компетентності як цінності майбутнього викладача вищої школи // *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка*. Серія «Педагогіка». №1(13). С. 39–43
8. Лук'янова, Л.Б., Малишевський, О.В. (2021). Дослідження сутності дефініції «готовність до професійної мобільності майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю». *Modern Information Technologies and Innovation Methodologies of Education in Professional Training Methodology Theory Experience Problems*, 145–153. <https://doi.org/10.31652/2412-1142-2020-55-145-153>
9. Мойсеюк, Н.Є. (2006). Готовність до професійної діяльності: суть і шляхи формування // *Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми*. Вип. 12. Київ–Вінниця: ДОВ «Вінниця». С. 365–367.
10. Національний класифікатор України: класифікатор професій. ДК 003: 2010. Київ: Держспоживстандарт України. Законодавство України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/rada/show/va327609-10> (дата звернення: 13.10.2024).
11. Олексієнко, О.Г., Розказов А.Г. (2021). Розвиток управлінської компетентності здобувачів вищої освіти. *Духовність особистості: методологія, теорія і практика*. 1(100). С. 125–137.
12. Підготовка майбутніх педагогів до професійної діяльності засобами цифровізації. (2022). *Збірник наукових праць Національної академії Державної прикордонної служби України*. Серія: педагогічні науки. 30(3). 291–315. <https://doi.org/10.32453/pedzbirnyk.v30i3.1211>
13. Сапожников, С.В. (2023). Педагогічні технології професійної підготовки майбутніх інженерів з охорони праці. *Освіта. Інноватика. Практика*. 10(8). С. 32–41. <https://doi.org/10.31110/2616-650X-vol10i8-005>

14. Хуртенко, О., Якимчук, І. (2020). Готовність до професійної діяльності майбутнього психолога у контексті його професійної адаптації. *Вісник Національного університету оборони України*. 54(1). С. 186–192. <https://doi.org/10.33099/2617-6858-2020-54-1-186-192>

15. Шапаренко, Х.А., Зозуля, О.В. (2021). Складові готовності до навчально-пізнавальної діяльності майбутніх педагогів у процесі професійної підготовки. *Вісник Луганського національного університету імені Тараса Шевченка. Педагогічні науки*, (8 (2)). С. 342–356.